

TAROT PER A ALGUN TITELLA
DEL TEATRE D'ALFARANJA

A Ricard Salvat

Per què ara el meu amic Salom, envellit i malt, hauria d'inventar un titella nou, hauria de crear un altre putxinel·li? Palpa la capsa que en guarda tants, una capsa que ja és taüt, a ho ha estat de sempre. En l'engruna de lucidesa de Salom, que aviat s'extingirà, les preguntes se li encadenen i ser-pentegen sense treva. Però mai cap resposta. No, Salom no ha trobat mai cap resposta, duradora i và-lida, a res, a ningú, a cap de les innombrables pre-guntes que s'ha anat formulant. Diuen que sospita que toparà amb la que l'espera just al punt on el camí s'esbalça en l'ambigu no-res. Diuen que tem, però, que tan sols sigui un mirallet que l'enlluerna en endinsar-se per l'inclement procés de l'arterios-cleros. Encara bo si a aquest preu comprava la illu-sió de l'esplendor de la infantesa, però sap que són falsos els esperançats somriures i reals les ombres que acompanyen l'estimbada, real el sudari que l'embolcarà. Melània li ha promès que en tindria cura. Si Melània l'ha de sobreviure, Salom sap que la promesa li serà mantinguda. Vegeu si en sap, de co-ses, Salom! I tanmateix voldria que ell i la mortalla pareessin bitllo-bitllo al foc purificador. Avui per

avui, aquest humil desig és irrealitzable a Alfaranja. Avui que l'home va a la lluna, de segur que a organitzar-hi malvestats, incomptables coses i projectes no es poden realitzar a Alfaranja. Gairebé res de seriosos ni d'autèntic no es pot pensar, ni dir, ni molt menys executar a Alfaranja, començant per la definició, la delimitació, l'endrecament, el redreçament i l'alçament del país. D'on arrenca i quan s'esfuma Alfaranja, com naixia, què l'espatlla, on s'esvaneix? Quin esment ens prenem dels seus obrers i dels seus pagesos, de les abelles que tresquen al rusc apoderat d'abegots, quin esment del poble, l'abella reina? Quina és la llengua que es parla de debò a Alfaranja, quina és la que s'hi escriu o s'hi hauria d'escriure, quina és l'essència històrica i nacional d'Alfaranja? Preguntes, preguntes sense contesta, tal vegada el tedi d'anginosos pseudoproblemes. La vida de Salom llisca de pressa, sense remor ni objecte, i s'esmuny pel xup-xup del bany maria del paternalisme o a mig aire, rere les bambolines que pengen esquinçades al buit de l'escenari d'Alfaranja, el país escamotejat, esdevingut fantasma. La vida de Salom i també les vostres, encara que no us en vulgueu adonar. Alfaranja, ara més imprecisa que als mots de l'emboirat Abenaljatib. I, amb tot, és aquesta terra nostra que trepitgem, el nostre únic suport de traïdores arenes. En sorrencós terror, en arena hem hagut de llaurar, i al capdavant ens haurà d'engolir, sense haver-ne llevat profit i sense glòria.

—Bravo, bravo, bis, bis! —varen aplaudir la claca i el tifus sencer de l'inexistent teatre d'Alfaranja.

—Aquest autor se'ns botinfla, és una llàstima

—observà amb displicència l'oncle Nicolau Mutsu-Hito.

—Però, benvolgut senyor, això succeeix pertot arreu, aquesta és la condició humana —assegurà Pulcre Trompeli—. I què insinuàveu sobre la llengua? Llenguès, benvolgut senyor, riquesa de llegendes, a diferents nivells, a replans diversos. En el nostre harmoniós edifici idiomàtic, als pisos distingits estellem astellà, a soterranis i golfes asclen rosabacavà. Però no us valdria de fingir-vos maliciós ignorant, benvolgut senyor, quan aquestes fonamentals lliçons són apreses fins per les nenes a costura.

—Estic que una tal Rosalba Cavà cantava i ballava conilla en el moment més estripat del «Moulin Rouge». Un tros de xicota, tremenda —articulà, en un to de llaminera reminiscència, l'oncle Nicolau Mutsu-Hito—. Però potser la confonc amb la Sada Yako —reflexionà, cap cot. Antediluvià però no gens venerable, l'oncle corria amb tossudesa atrotinats calaixos que se li encallaven als mainells de la memòria i tastanejava d'habitud entre Lavínia i Tòquio. Giravoltà sense pausa i resseguí pam a pam tota la bola del món, quan els viatges tenien encara un misteri i un mèrit, i s'aplicava després, galiota ancorada a la butxaca d'un cunyat seu de Sinera, a etzibar un gavadal de boles a les víctimes que se li esqueien a tret. Però no ens entretindrem a pellucar aquí les figures d'aquest altre paner, perquè hem d'enfil·lar un viarany entrebañós i no ens convenen marrades.

Amollat el comentari, l'oncle s'entrebaltia i es gronxava, tothora bo d'agombolar, en una visió de natges i palpissos digerits pels cucs, quan sentí lluny

lluny, de l'altra banda de l'envà aïllador, que la iracúndia de Pulcre Trompelli botzinava contra una obscena carcassa. «Calla, això va per mi» —endevinà l'avesat Mutsu-Hito. «Qui, jo?» —inquiria des del seu endormiscament. «Sí, al·ludia a vós, ancià decrepit» —s'alçurà Trompelli. «"Ancià" m'atipa, però no tant com "jai"» —provà a divertir-lo Mutsu-Hito. «Encara més barrila? Com us atreviu a mofar-vos d'aquest nostre patrimoni tan sagrat?» —s'escridassà Trompelli. I la indignació li trontollava tota la gepèruda còrpora. «Patrimoni, sagrat» —balbejà amb sospitesa l'oncle. «Quin?» «La llengua, benvolgut senyor. Em referia a l'exemplar convivència de l'astellà i del rosalbacavà a Alfaranja» —puntualitzava Pulcre. «Ah, tant se val, les llengües, quin envitricoll!» —remugà l'oncle. «N'he mastegades moltes.» I alçà amb freda lentitud la parpella esquerra. Un ullot maligne esguardà de fit a fit l'increpador, l'escorcollà, el valorava a zero, hi passava ratlla. «Katatsumuri» —proferrí l'oncle a la babalà. Però, canviant de dialecte, prosseguia en un sicilià força polític. «Tal com va advertir cristianament Nostre Senyor a sant Joan, no et fiïs dels esguerrats i aparta-te'n» —va concloure amb nitidesa Mutsu-Hito. I es tombà d'esquena a l'adversari. Aquest es picava i es revinclava com un escurçó, amatenat a disparar en revenja el seu verí, quan des de l'escena la primera i aplaudida veu va tallar la baralla.

—Vet aquí que veig que voleu una consolació, amb la música de fons de la riota sinistra. Una sòlida cultura de full de calendari us la servirà: si s'apagaven tres-centes mil estrelles per segon (només comptant aquelles de les quals tenen noció les clep-

ses científiques), trigaria més d'un milió d'anys a cessar la resplendor de la darrera, a consumir-se del tot l'interessant fenomen. I excuseu-me, us ho prengo, per la relativa inexactitud de la durada, dificultat de cronometrar fins per aparells suïssos.

I quantes altres proposicions per l'estil es podrien fàcilment adduir! Davant aquests tranquil·lizadors arguments, res no té la més pètitia importància, ni vós, ni vosaltres, ni Salom, ni Alfaranja, ni la seva llengua, ni els vells usurpadors del poder per salvar la pàtria arreu, ni els qui després no tindran més remei que usurpar-lo per tornar-la a salvar. Però us noto als llavis una rialleta trista, una rialleta de conill porquí, oi? A penes eco de la grandiosa que es burla de nosaltres i ens presideix. I anem recordent així, amb el vers immortal, les «presentes successions de difunto», les quals burinen la consciència de Salom amb l'agudíssima eina de l'angoixa, que ni en la precària son no s'aquietà mai.

A poc a poc ens enclotem pel laberint i ens hem d'encarar de sobte; sorpresos per un revolt del passadís, amb el començament d'aquesta estranya declamació. Salom palpa la capsataüt, l'obre, en treu a ulls clucs un ninot. Potser s'ha tret ell mateix, s'ha enguantat d'ell mateix, o almenys ho aparentava, però ara el batejarà, per fatigat pudor, amb un altre nom. Us convidaria el de Pudentilla Closa? Què coneix Salom d'aquest espantall, què en coneixeu vosaltres, els erudits de Salom? Tal vegada sols aquella cançoneta, rimada d'acord amb la fonètica sinerència de Salom, que no tothora coincideix, com és notori, amb la normativa de Lavinia:

Pudentilla Closa

*és ben poca cosa,
d'ofici veïna*

que sempre fa nosa.

Al rompent de l'alba,

llevada amb l'alosa,

al cancell ens truca,

si gosa no gosa.

Obrim. De seguida,

enllestint la glosa

del temps, suca llesques,

càustica com sosa,

a llets de videtes

quallades en prosa.

Els morts ens vestia

i ens els vetlla. Posa

a les mans amb quera

un capoll de rosa,

que diu que alleugera

del pes de la llosa.

O almenys la nyeu-nyeu assegurava que s'ho creia. La mare de Salom, catòlica practicant, se n'esgarrifava i s'apressava a treure la poncella de les mans ajuntades del cadàver de torn. Perquè sempre hi havia un difunt o un altre en aquella ampla casa pairal de Sinera. Quan la mare de Salom va jeure també immòbil a la sala de més respecte de la gran casa, ran de l'oratori profanat, esmicolat i esventat per la fins ara última guerra civil de Konilòsia, Pudentilla Closa ja havia precedit la dama i no vivia sinó com a contorsió parada en el record rancuniós i implacable de Salom.

No havia nascut a Sinera ni provenia tampoc de la Ciutat de les Santes ni de Lavínia, sinó de Sant Pere Cercada, no gaire lluny de Sant Miquel de Cladells, un indret nebulós i remotíssim per a Salom, que no ha estat ni tan sols al veí París ni hi vol estar mai. Quins padrins li havien imposat aquell nom singular, a ella, inimaginable com a puellula, de segur que aviat podenda, pudefacta en l'avaluació impiadosa de Salom? No ens ho aclariria pas aquest lèxic, que heretàvem de mossèn Silví Saperes, el qual, en aquella reculada època, per deure del càrrec d'ànimes havia de potinejar per força el llatí. Ensopeguem Pudentilla, per primer cop i potser únic, en el plany per Nabucodonosor, associada a les llàgrimes llogades de Pasquala Estampa i Cristeta Mils, sedasseseres del mateix carrer, i àdhuc a les de Doloretes Bòtil —tan botirona, alaferida! — i als xarrups d'Esperanceta Trinquis, un personatge més afortunat. Perquè esbrinàvem, una per una, les filagarses dels parracs de la Trinquis, però ho ignorem tot de Pudentilla Closa, una vaga silueta que ens intriga i se'ns planteja de sobte com un enigma. Tal vegada ho encertàrem si consultàvem, per rastrejar-ne el secret, la prudent Saurimonda, saludadora de fama, molt versada també en la manipulació i la lectura del tarot.

—Al principi firmava «Sanrimonda». Però adoptà la nova grafia, en descobrir-la en un text del doctor Martí de Riquer, l'autoritat del qual, en aquesta i en moltes altres disciplines, és acatada per tothom —informà Ariadna a Teseu—. Salom ens menarà a l'estatge de la cèlebre curandera i endevina, però abans, a tall d'entremès, ens atabalarà amb

alguna melopea de l'Altíssim, apuntalat per la taci-
turna Neua. Què t'hi jugues? Dòmino. El cec ence-
ta, al so de la guitarra, el recitatiu:

*Per amors el maleí,
enmig del ric-ric del grill,
la mala mare al bon fill,
en un català tan fi
que semblava llemosí.* *(un savonós)*
«Ai, si haguess plagut a Déu,
i també a santa Maria,
que no fossis tu fill meu,
jo fóra la teva ànima.
Amb tu només, cada nit,
sols i nus, al mateix lit.»
A. B. S.
«Amb un crit això va dir,
tan dolent i tan senzill, — *(vers b. man. b. e)*
la mala mare al bon fill.
Ho digué i el maleí, — *(vers b. man. b. e)*
per amor el malcí.

—Representat el paper, el captaire i la seva mos-
sa se'n tornaran xano-xano, rial amunt, a encofur-
nar-se al cau — conjecturà Ariadna—. Tanmateix, el
brivall allargassava, estireganyava i destrossava, en
traduir-los amb aquella barra, uns preciosos versos
castellans. Per a aquest manament, com per a l'an-
hel inestuós de la mala mare, no hi haurà mai abso-
lució.

—Àngela! —aprovà l'oncle Nicolau Mutsu-
Hito, que era primmirat en matèria de poesia—.
D'altra banda, m'afiguro que no sóc pas un succeda-

ni de monja, però el tema és aberrant, repugna a la
sensibilitat més esmussada. Per esparpallar-ne el
tuf, escandiré, amb el vostre permís, les trenta-vuit
síllabes d'una tènue shedoka:

*Sento com triu,
encara despullada,
incerta, subtils robes
la primavera.
Diis delicats de pluja
lentament la vestien.*

Mentre l'oncle s'engrescava amb l'exhibició i
amenaçava d'arrepapar-s'hi, nosaltres sirgàvem i
tombàvem per ravals que pudien a forca i a la fi
atenyíem al consultori de Saurimonda. Hi penetrà-
vem. «Baf, saliva, cartes?» —enumerava la faculta-
tiva amb indiferència professional. «Antic tarot de
Marsella. Amb aquest joc.» I l'hi lliuràvem. «Què cal
dilucidar?» —reclava Saurimonda. «Un passat de
malson que ens burxina» —concretava Salom. «Uix,
em sobresaltes!» —es dolia Saurimonda. «El passat
no és el meu ram. Si en somoc de tard en tard algun,
m'hi neguitejo i se m'esvaloten i desbaraten els nir-
vis.» «Però els pistrincs ho adoben tot» —edulcora-
va Salom. Regatejàvem, ens ajustàvem, pagàvem.
«Un passat de qui?» —s'aventurava a precisar Sauri-
monda. «D'ella» —signava Salom. «On assenya-
les no entrellusco ningú.» «És als teus nassos, però ens
l'emportàvem evaporada.» «Un esperit!» —capi-
sava, falaguera, llagotera, Saurimonda. «I n'emana
fluid?» «Els requisits tècnics no són de la meua in-

cumbència» —recalcà l'honest Salom. «Bé, ho he de temptejar» —transigia Saurimonda. «Abans m'he de proveir, però, de les pertinents ulleres dels ducós. Ah, ja la filustro, una galant llei de fesomia. I tota la persona, prou esbalandrada» —ponderà Saurimonda. «Però no m'espalma. Moco el llum, perquè sé'ns esparrelli, i anem al gra: les cartes. Les tiro en creu, en semicerclle, en cercle o en total?» «En total no» —eliminava Salom. «Perquè el joc no és complet, encara que jo no he extraviat les peces que hi manquen, tanmateix d'entre els arcans menors.» «Ens acontentarem, doncs, amb els majors» —acceptava Saurimonda. I els separà i n'etzufava sense respir els rodolins de les lletanies:

*Joglar llest, amb àgils trucs
embadocaràs els rucs.*

*Els pecats de la papessa
Joana van moure fresa.*

*En empriu, l'emperadriu
no dalla ni el blat espriu.*

*En pèl, ets emperador
o sols empaperador.*

*El concili empeny el papa
a un penós treball de saga.*

*Al contrari, l'amorós
endrapa un mos quan hi ha tos.*

*Clissa com va dalt del carro
de la fortuna el vagarro.*

*La justícia, a la balança,
mai no pesa l'esperança.*

*Per la pinta, l'ermità
no viu pas d'un tros de pa.*

*A la roda de la sort,
adés dret, ara ben tort.*

*Qui té més força, és segur
que se'n xautarà de tu.*

*Per qualsevol disbarat
endures fat de penjat.*

*No engreixen carn ni sagí
el ventre de la mugí.*

*«Temperància, seny, conducta»,
adoctrina el fart. I eructa.*

*Al quinè naip, formidable,
mapat, clavat, el diable.*

*Església, palau, castell:
tot s'esfondra amb desgavell.*

*L'estel, en ple firmament,
ens furga l'enteniment.*

*Però l'empaïta la lluna,
meuca de moll, importuna.*

*El sol guipa un ressó
de barram i de xiscó.*

*Un àngel toca per vici
la trompeta del judici.*

*El món fina, i tururut:
qui gemega ja ha rebut.*

*Marxo, barliqui-barloqui,
come il matto nei tarocchi.*

Amb raó, Saurimonda es vanava de la corda i el buf i arrengrava del revers les vint-i-dues figures. «Ara no et torbis i remena-les» —ordenà Saurimonda a Pudentilla. «De dreta a esquerra, cap al cantó on et bategava el cor, si mai en vares usufructuar, i només amb la torre. Tal com l'aprecio i la mesuro, hi ha perill de despreniment dels cocal dels dàtils» —filosofà la barroca Saurimonda. «No, per xamba no hi ha hagut dringadissa. Vejam qui gires i col·loques: l'emperador. Però l'avantatjava el diable, un espillant de supòsit. Per a una contrada, govern conquerit pel terror i les potències de l'infern que se les campen: l'evangèlit. De tu, filla meva, i del teu passat, cap vestigi, cap indicati, cap clarícia. No us interpretet, hi desisteixo, no ho desenredaria pas. No m'és lícit sinó de constatar que havies fet atots des d'antanyasses» —dictaminà la sagaç i experimenta-

da Saurimonda. «Aquests no són els tractes, tu trampeges!» —acusà Salom, vermell com un perdigot. Però Saurimonda, impassible, se'n desempallergava i amb parsimònia aplegava les cartes. I Salom i Pudentilla Closa i el seguici amb elles. I vosaltres, espectadors decebuts, apaivagueu-vos, us ho suplico. Milloraries el comportament de Saurimonda, públic meu, públic mort? De qui o de quina cosa afirmaries en absolut res, tu, ninot? I què en negaries d'una manera terminant, tu també, ninot? Cobriu-vos i abrigueu-vos, doncs, amb el modest mantell del caut agnòstic. I si no us sabeu estimar, us podeu almenys compadir els uns dels altres i us deveu, imperativament, perdonar. La intel·ligència és una infima cerilla, sovint remollida o gastada, si no la utilitzes d'escarnell o de setial de la bondat. O amb quina altra denominació la designaries? Per a les boques de l'escollit llinatge, d'ençà de l'enderrocament de l'únic temple, hi ha un nom prohibit i impronunciable o que tal vegada els prínceps les constrenyien a oblidar. Però no ens precipitem aquí a l'avenc de l'excés que va destruir les forces de la severitat i frenarem amb la misericòrdia el nostre impuls. Entretant, i fins a una altra ocasió, jo deso el putxinelli del meu amic Salom, jo deso amb reverència els meus titelles, en l'embutada calma de la capsataüt.

Lacínia, març-abril de 1969.